

**ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ****FEATURES OF PLANNING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES
IN THE SPHERE OF THE ECONOMY**

Колосовський Є.Ю., к.ю.н.,
завідувач кафедри кримінальних розслідувань
Державний податковий університет

Михалюк А.К., студент IV курсу
Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету

Шамрай О.В., студент IV курсу
Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету

У статті досліджено важливість такої складної динамічної розумової діяльності, як планування розслідування кримінальних правопорушень. Планування розслідування визначається як система організаційних, процесуальних і тактичних рішень, що включають порядок, строки, методи і засоби конкретних виконавців процесуальних і непроцесуальних дій. Детальний план розслідування необхідно розробити для успішного розслідування кримінальних правопорушень, враховуючи конкретну слідчу ситуацію. План розслідування складається на основі зібраної фактичної інформації, спеціальних знань, професійного досвіду та уяви слідчого. Заплановані заходи повинні відображати тактичний задум слідчого і внутрішню логіку розслідування.

Акцентовано увагу на питаннях організації планування розслідування кримінальних правопорушень у сфері економіки. Зазначається, що організація планування включає оптимізацію роботи слідчого, організацію взаємодії слідчої групи з оперативними підрозділами правоохоронних органів та іншими службами, а також інші аспекти роботи правоохоронних органів. Планування розслідування має важливе значення для вирішення завдань розслідування, таких як визначення ефективних методів розслідування, забезпечення об'єктивності, повноти і всебічності дослідження, ефективного поєднання можливостей органів розслідування та оперативних підрозділів. В статті також зазначено, що планування розслідування економічних злочинів має свої унікальні аспекти та загальні принципи, такі як індивідуальність, динамізм, істину та конкретність. Залучення спеціалістів, проведення експертиз, аудит фінансово-господарської діяльності та інші методи реалізуються під час розслідування економічних злочинів. Також зазначається, що спеціалісти можуть бути залучені до проведення слідчих (розшукових) дій у випадках відсутності спеціальних знань у слідчого, недостатнього володіння методами розслідування, етичних або тактичних міркувань, потреби в одночасному застосуванні кількох криміналістичних методів або виконання значного обсягу роботи. У статті також описані різні види експертиз, які можуть бути призначені під час розслідування економічних кримінальних правопорушень, такі як техніко-криміналістична експертиза документів, почеркознавча експертиза, економічна експертиза та будівельно-технічний експертиза.

Ключові слова: планування, слідчий, розслідування, кримінальне провадження, оперативні підрозділи, кримінальне правопорушення.

The article explores the importance of such a complex dynamic mental activity as planning. Investigation planning is defined as a system of organizational, procedural and tactical. A detailed investigation plan needs to be developed for a successful investigation of criminal offenses, given the specific investigative situation. The investigation plan is based on the collected factual information, special knowledge, professional experience and imagination of the investigator. The planned activities should reflect the tactical plan of the investigator and the internal logic of the investigation.

Attention is focused on the organization of planning the investigation of criminal offenses in the field of taxation. It is noted that the organization of planning includes optimizing the work of the investigator, organizing the interaction of the investigation team with operational units of law enforcement agencies and other services, as well as other aspects of the work of law enforcement agencies. Investigation planning is essential to address investigative tasks, such as identifying effective investigative methods, ensuring the objectivity, completeness and comprehensiveness of the investigation, and effectively combining the capabilities of the investigation authorities and operational units. The article also states that the planning of the investigation of economic crimes has its own unique aspects and general principles, such as individuality, dynamism, truth and concreteness. Attracting specialists, conducting examinations, auditing financial and economic activities and other methods are implemented during the investigation of economic crimes. It is also noted that specialists may be involved in conducting investigative (search) actions in cases of lack of special knowledge of the investigator, insufficient knowledge of investigation methods, ethical or tactical considerations, the need for simultaneous use of several forensic methods or the implementation of a significant amount of work. The article also describes various types of examinations that can be appointed during the investigation of economic criminal offenses, such as technical and forensic examination of documents, handwriting examination, economic examination and construction and technical examination.

Key words: planning, investigator, investigation, criminal proceedings, operative units, criminal offense.

Ефективне розслідування кримінальних правопорушень і, зокрема економічних кримінальних правопорушень потребує ретельного планування їх розслідування. Це особливо важливо через потребу проаналізувати накопичений досвід розслідування, визначити оптимальні методи та послідовність процесуальних і організаційних дій у різних категоріях кримінальних проваджень. План розслідування визначається як система організаційних, процесуальних та тактичних рішень, що передбачають порядок, строки, методи та засоби виконання слідчих дій.

Питання планування розслідування кримінальних правопорушень неодноразово підіймалися у працях

таких вчених як М. А. Погорецький, В. В. Пясковський, А. В. Іщенко, Ю. М. Черноус, О. П. Вашук, В. Г. Гончаренко, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько, Г. А. Хань та ін. Однак, питання планування розслідування кримінальних правопорушень у сфері економіки не знайшли свого належного відображення у науковій літературі.

Метою статті є розкриття важливості планування, як окремої і важливої складової діяльності слідчого під час розслідування кримінальних правопорушень, зокрема економічних. Дослідження має на меті висвітлити роль планування у науковій організації роботи слідчого, а також його практичне значення для успішного ведення кримінальних проваджень.

Для успішного розслідування кримінальних правопорушень необхідно розробити детальний план, який буде відповідати конкретній слідчій ситуації, яка склалася на певний момент розслідування.

Планування, як окрема і важлива частина діяльності слідчого з розслідування злочинів, було невід'ємною частиною наукової організації його роботи і завжди привертало увагу як практиків, так і теоретиків. Необхідність криміналістичного дослідження окремих видів злочинів завжди була і є одним із пріоритетних напрямків розвитку криміналістики. Це пов'язано з тим, що, як і в спеціальному відділі цієї науки, так і в криміналістичній методиці аналізується накопичений досвід розслідування, відшукуються найбільш ефективні способи ведення розслідування в окремих категоріях кримінальних проваджень. Вироблені наукою криміналістичні пропозиції стають своєрідним алгоритмом дій у типових слідчих ситуаціях на основі найважливішого інструменту слідчого – підготовленого плану [1, с. 5].

План – (від лат. *planum* – план), заздалегідь заданий порядок послідовності виконання програми шляхом виконання роботи, здійснення діяльності [2]. Планування – включати в план якусь роботу, передбачати ремонт чогось [3, с. 788].

План розслідування – це як система організаційних процесуальних і тактичних рішень, які передбачають порядок, строки, методи і засоби конкретних виконавців процесуальних і непроцесуальних дій [4, с. 607].

Планування розслідування – це складна розумова діяльність слідчого, в результаті якої створюється план розслідування, що містить програму дій щодо з'ясування обставин злочину. План розслідування складається на основі ретельного вивчення всієї фактичної інформації, яка є у розпорядженні слідчого на момент його створення. Він також створюється з урахуванням спеціальних знань, професійного досвіду та уяви слідчого, а також його думки про характер місця злочину та методи встановлення істини [3].

У кримінальному провадженні план розслідування має бути ретельно продуманий. Заплановані планом слідчі (розшукові) заходи повинні відображати тактичний задум слідчого, внутрішню логіку розслідування. На початковому етапі розслідування розрізняють планування та подальше планування [5, с. 264].

Організація планування розслідування кримінальних правопорушень включає оптимізацію роботи слідчого, організацію взаємодії слідчої групи з оперативними підрозділами правоохоронних органів та іншими службами, а також деякі інші питання роботи органів досудового розслідування. Важливість планування розслідування визначається важливістю завдань, які вирішуються з його допомогою, зокрема:

- визначення ефективних методів розслідування кримінальних правопорушень;
- забезпечити об'єктивність, повноту і всебічність дослідження всіх обставин злочину;
- своєчасне та ефективне застосування процесуальних, організаційно-технічних, техніко-криміналістичних заходів з урахуванням особливостей кожного правопорушення;
- забезпечити найбільш ефективне поєднання всіх можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів для досягнення поставлених завдань;
- сприяти економії сил і засобів органів досудового розслідування, інших структур правоохоронних органів тощо [6, с. 318].

На практиці прийнято поділяти: планування розслідування у кримінальному провадженні та планування окремих слідчих (розшукових) заходів.

У першому випадку узагальнено розкриваються методи і засоби вирішення слідчих завдань у криміналь-

ному провадженні. Метою планування окремих слідчих (розшукових) дій є визначення методів і засобів ефективного вирішення проміжних завдань (обшук, допит).

На нашу думку, загальний план розслідування кримінального провадження завжди доцільно конкретизувати (доповнювати) планами окремих слідчих (розшукових) дій. План проведення слідчої (розшукової) дії є більш деталізованим, охоплює невеликий період часу та по суті є складовою плану розслідування у конкретному кримінальному провадженні.

Планування окремих слідчих (розшукових) дій – це безперервний творчий процес розумової роботи слідчого, що починається з підготовки слідчої (розшукової) дії та закінчується фіксацією та оцінкою її результатів.

Зазвичай плануються складні слідчі (розшукові) дії (слідчий експеримент, перевірка показань на місці). Планування слідчих (розшукових) дій дозволяє визначити необхідні сили та техніко-криміналістичні засоби, що застосовуються під час їх проведення, правильно розподілити обов'язки між учасниками слідчої (розшукової) дії, раціонально використовувати час та оптимально розрахувати тривалість проведення слідчої (розшукової) дії.

Кожен вид планування розслідування кримінальних правопорушень у сфері економіки є унікальним. Крім того, є деякі загальні принципи, якими слід керуватися при плануванні розслідування економічних злочинів. Ці принципи називаються принципами планування дослідження та включають індивідуальність, динамізм, істину та конкретність [7].

Спільними рисами при плануванні розслідування економічних злочинів є обов'язкове залучення спеціалістів та використання спеціальних знань, що реалізується шляхом: залучення спеціалістів до участі в процесуальних та інших заходах, проведенні слідчих (розшукових) дій; проведення судових експертиз; аудит фінансово-господарської діяльності; отримання довідок та консультацій спеціалістів; вимагати та використовувати документи, підготовлені ними в процесі службової діяльності; допит спеціалістів як свідків або судових експертів, якщо вони брали участь у проведенні судових експертиз.

Під час розслідування економічних кримінальних правопорушень спеціалісти залучаються до проведення слідчих (розшукових) дій у випадках:

- а) відсутність у слідчого спеціальних знань і навичок, необхідних для кваліфікованої підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій;
- б) недостатнє володіння слідчим методами і засобами швидкого і якісного виконання окремих завдань, що потребують спеціальних знань і навичок;
- в) необхідність з етичних чи тактичних міркувань доручити виконання певних дій спеціалісту;
- г) одночасне застосування кількох криміналістичних методів;
- д) необхідність виконання значного обсягу роботи, що потребує спеціальних знань і навичок [6, с. 414].

Планові перевірки є обов'язком слідчого щодо всіх кримінальних правопорушень, пов'язаних з бюджетними коштами, шахрайства з фінансовими коштами, інших злочинів як форма документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірністю бухгалтерського обліку та звітності; Документальний підхід для запобігання розтраті, привласненню чи розкраданню коштів і матеріальних цінностей, фінансовим зловживанням [8].

При розслідуванні економічних кримінальних правопорушень можуть бути призначені такі експертизи: техніко-криміналістична експертиза документів – ідентифікація технічних засобів їх виготовлення, ідентифікація підписів посадових осіб та відбитків печаток і штампів бюджетної установи; почеркознавча експертиза – для

виявлення підробок договорів та додатків до них, різноманітних актів, плагіжних відомостей, товарно-транспортних накладних; економічна експертиза – встановлення фінансово-економічного стану одержувача бюджетних коштів; будівельно-технічних – якість виконання будівельно-ремонтних робіт на всіх етапах будівництва, їх відповідність будівельним нормам і договорам, а також точно і достовірно визначити якість і кількість використаних будівельних матеріалів та їх придатність для зазначеного будівництва та монтажні документи.

Отже, планування розслідування кримінального правопорушення є багатоступінним процесом, у якому можна виділити низку спільних структурних елементів. Планування передбачає отримання вихідної інформації, визначення завдань розслідування, проведення комплексу слідчих (розшукових) заходів, необхідних для їх вирішення (обов'язкове планування ревізії фінансово-господарської діяльності та відповідних експертиз), встановлення черговості, строків та виконавців, заплановані заходи та заходи, виконання плану розслідування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєва О. О. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. Вид 2-ге, переробл. та допов. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 320 с.
2. Німчук В. В. Словник української мови. Київ: ВЦ «Просвіта», 2015. 1320 с.
3. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків. 480 с.
4. Моїсєєв Є. М., Тацій В. Я., Шемшученко Ю. С. Міжнародна поліцейська енциклопедія. Кримінально-процесуальна та криміналістична діяльність поліцейських організацій. Київ: Атіка, 2019. 1008 с.
5. Орлов Ю.Ю. Поняття та елементи організації оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. Київ: КНУВС. № 5. С. 264–271.
6. Криміналістика: підручник / Пясковський В.В., Черноус Ю.М., Іщенко А.В., Алексєєв О.О. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 544 с.
7. Міжнародна поліцейська енциклопедія : оперативно-розшукова діяльність поліції / Коваленко В.В. та ін. Київ: Атіка, 2015. 1128 с.
8. Гончаренко В. Г., Гора І. В. Експертиза у судочинстві України: наук.-практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 504 с.